

ԲԵՐԿՈՆԵՅԱ ՄԱՅԱՍԿԱՆ

ՄԱՅՐ ԱԹՈՒ ՍՈՒՐԲ ԷԶՄԻԱՏԻ
ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՄԵԿԱՌԹԱՅԻՆ,
ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ ԵՐԿԵԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի շնորհավորական խոսքը ԼՂՀ նախագահին

Հունիսի 20-ին Ն. Ս. Օ. Ս. Տ. Գաբրիել Բ Ծայրագույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնից շնորհավորական գիր է հղել Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության նախագահ Բակո Սահակյանին՝ Արցախի նախագահի պաշտոնում վերընտրվելու կապակցությամբ:

Հայրապետական շնորհավորագրի մեջ մասնավորապես ասվում է.

«Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնից հայրապետական Մեր օրհնությունն ենք բերում Ձեզ եւ շնորհավորում Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության նախագահի բարձր ու պատասխանատու պաշտոնում վերընտրվելու կապակցությամբ:

Արցախահայության սերն ու վստահությունը Դուք արդարորեն վաստակեցիք տարիների Ձեր նվիրյալ աշխատանքով՝ ի խնդիր Արցախի գործառնա, նրա ատվածառանք ժողովրդի խաղաղ ու բարօր կեցության: Ձեր ղեկավարության ներքո իր նոր՝ ազատ ու անկախ կյանքը կերտող Արցախը մեր հայրենիքն է:

Սեր աղոթքն է, որ Տերը գորակից լինի Ձեզ՝ Ձեր հայրենանվեր առաքելության մեջ, պարզելի քաջադուրդություն եւ նորանոր հաջողություններ՝ ի բարօրություն Արցախ աշխարհի եւ հավատավոր արցախահայության»:

ընթացակարգացման ուղիով, արժանագրվեցին մնայուն հաջողություններ տնտեսական կյանքում, Արցախի հերոսական բանակի գործառնա, սահմանների ապահովության գործում, որոնք ամուր երաշխիք են առավել պայծառ ու լուսավոր գալիքի: Վստահ ենք, որ հայրենասեր ու ազգասեր նույն ոգով եւ պետական գործունեությունը մեր հայրենիքն է:

Սեր աղոթքն է, որ Տերը գորակից լինի Ձեզ՝ Ձեր հայրենանվեր առաքելության մեջ, պարզելի քաջադուրդություն եւ նորանոր հաջողություններ՝ ի բարօրություն Արցախ աշխարհի եւ հավատավոր արցախահայության»:

21 օգոստոսի Տոն ծննդյան Ամենայն Հայոց Հայրապետի

ՎԵՀՎԱՄԻՆ ՏԵՐ

Ի խորոց արտի շնորհավորում ենք Ձեզ՝ Ձեր ծննդյան օրվա կապակցությամբ:

Գիտենք, թե որքան ծանր ու պատասխանատու է Ձեր լուծը, որքան հոգառատ ու անդադրում են անցնում Ձեր օրերը՝ համոզված Ձեր հոտի փրկության, համոզված հայրենիքի հարազան բարգավաճման, համոզված Արցախի եւ Հայաստան աշխարհների խաղաղության:

Ուստի, ծննդյան օրն ատիք ընդունելով, կամենում ենք Ձեզ՝ ազգընտիր հովվապետիդ, մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի եւ Հայ Առաքելական Եկեղեցու ամենայն ու ողջախոս ծառայիդ ցանկանալ նախանձելի ամոլություն եւ արեւատություն, անապրաք ու անտվեր ընթացք: Մեր անկեղծ մտադրանքն է, որ Տերն ամսասան ու հարատև պահի Հայոց տիրեցալ Տունը, Իր հայրական օրհնությամբ, Սր Հոգու շնորհներով, սիրով ու ցեղությունը հավելի Ձերոց Սրբության ուժն ու եռանդը, կամենում ենք կորովի, իմաստությունն ու հեռատեսությունը, ողջամտությունն ու ողջախոսությունը, որպեսզի Ձեր անձի վեհությունը ու շուրջով, քննադատող գործունեությամբ ու քրիստոսաշունչ առաքելությամբ առավել փառավորվի ու շնանա Մայր Աթոռ Սր Էջմիածինը՝ համոզված մեր ժողովրդի հոգեւոր վերադարձին ու լուսավոր վաղվա:

Արդիական սիրով ու նվիրումով՝

Մայր Աթոռ Սր Էջմիածնի պաշտոնական մամուլի բաժին
«Քրիստոնյա Հայաստան» թերթի խմբագրություն

ԸՆԳՈՒՆԵԼՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՎԵՀԱՐԱՆՈՒՄ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց

Մոսկվայի հայորդյաց ջան սաներին

13 հուլիսի

Ն. Ս. Օ. Ս. Տ. Գաբրիել Բ Ծայրագույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Նոր Նախիջեւանի եւ Ռուսաստանի հայոց թմի հայորդյաց ջան (Մոսկվա) ստեղծագործական խմբերին՝ ուղեկցությամբ հայորդյաց տան տեսուչ Առաքել Զին. Ամիրյանի:

Հանդիպմանը տեսուչ տեր հայրը տեղեկացրեց, որ թեմական առաջնորդ

բերը՝ «Գավիթ» թատրոնը, «Հայասա» ու «Ուլանսկ» պարային համույթները եւ «Նորահրաշ» երգչախումբը, էլյութներով արդեն հասնել են էլեկտրոնային միջավայրում:

Այնուհետեւ սաներին ողջունեց Վեհափառ Հայրապետը՝ ուրախություն հայտնելով երիտասարդների ստեղծագործական ձեռքբերումների կապակցությամբ: Նորին Սրբությունն ընդգծեց, որ հայորդյաց տան սաների հաջողությունները վկայություն են թեմական կյանքում ծավալող հոգեւոր եւ հայապահպան աշխույժ գործունեության: Այս առիթով Վեհափառ Հայրապետն իր գնահատանքը բերեց Նոր Նախիջեւանի եւ Ռուսաստանի հայոց թմի առաջնորդ Եզրաս սրբազանին՝ Եկեղեցու հովանու ներքո երիտասարդների կրթելու եւ հայ ազգային ավանդույթը նրանց մեջ միշտ ամուր պահելու ջանքերի համար:

Հանդիպմանը «Նորահրաշ» երգչախումբը հանդես եկավ ազգային եւ հոգեւոր երգերի գեղեցիկ կատարումներով: Վերջում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը վերստին տվեց իր օրհնությունը սաներին՝ մաղթելով միշտ հավատարիմ մնալ ազգային եւ եկեղեցական արժանատիքին, անաղարտ պահպանել իրենց ազգային ինքնությունն ու դիմապիծ:

ՀՀ շինված ուժերի հոգեւոր նոր սղասավորներին

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց ՀՀ շինված ուժերի հոգեւոր սպասավորության մեկնող իննգ եկեղեցականի՝ ուղեկցությամբ Հայոց բանակի հոգեւոր առաջնորդ Կրթանես եպս Արախմայանի:

Կրթանես սրբազանը Վեհափառ Հայրապետին ներկայացրեց Հայոց բանակի հոգեւոր նոր սպասավորներին, անդադարաւալ բանակի հոգեւոր սպասավորության գործունեությանը:

Այնուհետեւ հոգեւոր ծառայության կոչված եկեղեցականներին օրհնեց եւ իր պատգամը տվեց Ամենայն Հայոց Հայրապետին: Ընդգծելով, որ նրանք կոչված են հայ գիւղի ոգին բարձրացնելու, հայրենիքի եւ Եկեղեցու հանդեպ նրա սերը գործակցելու, քրիստոնեական արժեքների հաղորդ դարձնելու կարեւոր ծառայության՝ Նորին Սրբությունը հորդորեց օրհնակելի անձեր դասնալ գիւծառայողների համար եւ հավատի խոր ապրում փոխանցել նրանց: Վեհափառ Հայրապետը կոչ արեց անսակարկ ու անկվազ նվիրումով հովվական աշխատանք իրականացնել այն գիտակցությամբ, որ բանակը հայոց պետության եւ ժողովրդի գոյության երաշխիքն է:

Վերջում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն արդյունավետ ծառայություն մաղթեց եկեղեցականներին՝ իրենց սպասավորության ու ապահովությանը:

Ներկայումս ՀՀ շինված ուժերի հոգեւոր առաջնորդությունն ունի տարբեր գործառնաքում սպասավորող 47 եկեղեցական: Այս տարի լրանում է առաջնորդության 15-ամյակը:

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՎԵՋԱՐԱՆՈՒՄ

15 հուլիսի

ԱՄՆ Արեւելյան և Արեւմտյան հայոց թեմերի երիտասարդ ուխտավորներին

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց ԱՄՆ Արեւելյան և Արեւմտյան հայոց թեմերի երիտասարդ ուխտավորներին՝ ուղեկցությամբ խմբերի ղեկավարներ Չակոր քհն. Գեորգյանի և Ավետիս քհն. Արսլանյանի:

Հանդիպմանը քահանաները Վեհափառ Հայրապետին ներկայացրին երիտասարդներին՝ տեղեկացնելով, որ թեմակալ առաջնորդներ հաճակ արք. Պարամյանի և Չովան արք. Տերտրյանի օրհնությամբ խմբերի ամեն տարի այցելում են հայրենիք՝ ուխտագնացությամբ, ինչպես նաեւ «Հայկական ծառայողական ծրագիր» և «Երիտասարդական երիտասարդական առաքելություն դեպի Հայաստան» ծրագրերի շրջանակներում իրենց մասնագիտական ծառայություններ են բերում Հայաստանի մարզերից որեւէ մեկում: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը երիտասարդներին ողջունեց և իր օրհնությունները բերեց՝ ուրախություն հայտնելով թեմերից երիտասարդների ամենամյա այցելություններին և հայրենիքին իրենց սպասավորությունը:

16 հուլիսի

Վաթիկանի Արեւելյան Եկեղեցիների ժողովի նախագահին

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Վաթիկանի Արեւելյան Եկեղեցիների ժողովի նախագահ կարդինալ Լեոնարդո Սանդրինի՝ ուղեկցությամբ Հայաստանում և Կիպրոսում պապական նկիրակ Մարտկ արք. Սոլիսկու և Հայաստանում, Կիպրոսում ու Արեւելյան Եկեղեցիում Հայ Կաթողիկե Եկեղեցու առաջնորդ Ռաֆայել արք. Միսայանի:

Հանդիպմանը Վեհափառ Հայրապետին ուրախությամբ ողջունեց կարդինալի այցը Հայաստան և Մայր Աթոռ Սբ Էջմիածին՝ արձանագրելով, որ Հայ Առաքելական և Հռոմի Կաթոլիկ Եկեղեցիների պատմականորեն նկիրագործված հարաբերություններն աչքի են ընկնում առանձնակի ջերմությամբ: Նորին Սրբությունը գոհունակությամբ ընդգծեց Մայր Աթոռի և Վաթիկանի միջեւ կրթական և սոցիալական ոլորտներում առկա արդյունավետ համագործակցության կարևորությունը և վերհիշեց իր հանդիպումները Հռոմի և Վատիկանի Բերնարդինոյան պապի և Հռոմի Բենեդիկտոս ԺԶ քահանայապետի հետ: Ապա, անդրադառնալով նաեւ կարդինալ Սանդրինի հետ ունեցած հանդիպումներին, Նորին Սրբությունը բարձր գնահատեց վերջինիս առանձնահատուկ վերաբերմունքը հայ ժողովրդի և Հայոց Եկեղեցու հանդեպ:

Խոսելով ընդդեմ Եկեղեցիների հետ հարաբերությունների և հա-

բերելու պատրաստակամության համար: Իր խոսքում Նորին Սրբությունն ընդգծեց այսպիսի այցելությունների կարեւորությունը՝ նշելով, որ դրանք խանդավառում ու ոգեշնչում են երիտասարդներին և հնարավորություն ընձեռում անձնապես տեսնելու և ճանաչելու հայրենիքը՝ հաղորդակից դառնալով նրա բազմադարյա հարուստ մշակույթին և սրբազան արժեքներին:

Վեհափառ Հայրապետն իր մասնավոր գնահատանքը հայտնեց թեմակալ առաջնորդներին՝ նման այցելություններ կազմակերպելու և Սփյուռքի երիտասարդ հայորդիներին հայրենիքը և իրենց ինքնությունը բացահայտելու հնարավորություն ընձեռելու համար: Նորին Սրբությունը վստահություն հայտնեց, որ այս այցելության արդյունքում երիտասարդները հոգեպես և գիտելիքներով հարստացած ու առավել խանդավառված պիտի վերադառնան իրենց բնակավայրեր:

Հանդիպումից հետո երիտասարդները Մայր տաճարում մասնակցեցին Պատարագի:

մագործակցության մասին՝ Վեհափառ Հայրապետը մասնավորապես ընդգծեց, որ Երիտասարդ Եկեղեցին պետք է սիրո միության մեջ լինի՝ պատմական զարգացումների արդյունքում ձեւավորված արժեքային համակարգերի լիարժեք, անխաթար պահպանությամբ, ինչը կնպաստի քրիստոնեական առաքելության հաջող իրագործմանը:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կարդինալ Սանդրինի միջոցով եղբայրական իր սերն ու ողջույնները փոխանցեց Հռոմի սրբազան Բազիլիկային:

Իսկ կարդինալ Սանդրին, ուրախություն հայտնելով հանդիպման առիթով, անդրադարձավ Հայ Եկեղեցու հետ Հռոմի Կաթոլիկ Եկեղեցու եղբայրական հարաբերություններին՝ հույս հայտնելով, որ դրանք ավելի կսերտանան ու կզորանան: Վաթիկանի Արեւելյան Եկեղեցիների ժողովի նախագահն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին փոխանցեց նաեւ Բենեդիկտոս ԺԶ պապի ջերմ ողջույնները:

Հանդիպմանը ներկա էին նաեւ Մայր Աթոռի հրատարակչական բաժնի տնօրեն Նաթան արք. Հովհաննիսյանը և Մայր Աթոռի միջնակցական հարաբերությունների բաժնի վարիչ Հովակիմ եպս. Մանուկյանը:

Վերցնել Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը և կարդինալ Լեոնարդո Սանդրինի այցելեցին Մայր տաճար, աղոթք բարձրացրին Իջմուս և Սեդանի առջեւ:

19 հուլիսի

Արգենտինայի արձակագր և լիազոր դեսպանին

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Հայաստանի Հանրապետությունում Արգենտինայի Հանրապետության արտակարգ և լիազոր դեսպան Դիեգո Էրեստո Ալվարես Ռիվերային:

Նորին Սրբությունը շնորհավորեց դեսպանին նշանակման առիթով՝ մաղթելով արդյունավետ առաքելություն Հայաստանում, ապա անդրադարձ կատարեց երկու երկրների միջեւ առկա համագործակցությանը: Վեհափառ Հայրապետն ուրախություն հայտնեց, որ Արգենտինայի հետ միջպետական հարաբերություն-

ները բարձր մակարդակի վրա են գտնվում և արտացոլում են երկու ժողովուրդների միջեւ առկա ջերմ կապերը:

Նորին Սրբությունը գոհունակությամբ անդրադարձավ Արգենտինայի հայ համայնքի դերակատարությանը երկրի կյանքին՝ նշելով, որ արգենտինահայ համայնքը Սփյուռքի լավագույն կազմակերպված հզոր համայնքներից է և սիրված ու հարգված է երկրում, որտեղ հայությունը շահագործվում է երկրի մշակույթին և առնչաբար կյանքի բոլոր ոլորտներին: Նորին Սրբությունը

մասնավորապես արգենտինահայերի մեջ ընդգծեց բարեկամական ոգին, ովքեր իրենց նվիրական պարտք են համարում գրանցել ազգային կյանքին, հոգալու և մշակութային տարբեր հաստատություններին:

Իսկ Արգենտինայի դեսպանը շնորհակալություն հայտնեց ջերմ ընդունելության համար և փոխանցեց, որ պիտի ջանալու եղանակով երկրների ու երկու ժողովուրդների միջեւ առնչաբար կապերի հարաբերություններին առավել ամրապնդմանը:

22 հուլիսի

Արգենտինայի և Կանադայի հայոց թեմերի երիտասարդ ուխտավորներին

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Արգենտինայի ՀԲԸՄ «Մարի Մանուկյան» վարժարանի ավարտական դասարանի սաներին՝ ուղեկցությամբ Մարգարիտ արք. Մմիլյանի, ինչպես նաեւ Կանադայի հայոց թեմի Տոբոնտիի ՀԲԸՄ սկսնակների խմբին և Սբ Երրորդություն Եկեղեցու «Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ» շաբաթօրյա դպրոցի աշակերտներին՝ ուղեկցությամբ Գեորգի քհն. Կարապետյանի:

Հոգեւոր հայրերը նախ Վեհափառ Հայրապետին ներկայացրեցին ուխտավորներին, ապա տեղեկացրին, որ երիտասարդներն իբրեւ հայրենիքի և Հայոց Եկեղեցու նկիրյալ գավակներ, թեմակալ առաջնորդների օրհնությամբ ամեն տարի ուխտագնացության են գալիս Հայաստան և Մայր Աթոռ Սբ Էջմիածին՝ իրենց ուխտը վերանորոգելու և Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի օրհնություններն ու պատգամները ստանալու:

Ուրախություն հայտնելով գեղեցիկ ավանդույթ դարձած

այս ուխտագնացությունների կապակցությամբ՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը հայորդիներին իր օրհնությունը փոխանցեց և փառաբանություն հայտնեց, որ երիտասարդները ոգեփոխության ու ոգեշնչման շրջան պիտի ապրեն Հայաստանում, քանի որ այս այցելություններն իրենց զորավոր կնիքը պիտի դնեն նրանց հոգիների վրա՝ հնարավորություն ընձեռելով հաղորդ դառնալու հայրենի երկրի հարուստ մշակույթին և սրբազան արժեքներին: Վեհափառ Հայրապետն իր խոսքում

կարեւորեց Սփյուռքի և Հայաստանի երիտասարդների միջեւ ամուր կապն ու համագործակցությունը: Նորին Սրբությունը նշեց նաեւ, որ յուրաքանչյուր սփյուռքահայ երիտասարդ պետք է սերտորեն կապված լինի Հայաստանի հետ, քանի որ Հայրենիքն է համայն հայության, գոյության և լինելության հիմքն ու երաշխիքը:

Նույն օրը երիտասարդները Մայր տաճարում ներկա գտնվեցին Պատարագի սրբազան արարողությանը, այցելեցին Մայր Աթոռի թանգարաններ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը մեկնեց Իտալիա

Հուլիսի 24-ին Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը հայրապետական այցով մեկնեց Իտալիա: Այցի ընթացքում Նորին Սրբությունը հանդիպումներ կունենա Մայր Աթոռ Սբ Էջմիածնի բարեկարգության հետ՝ քննարկելու իրենց կողմից ստանձնած՝ Մայր Աթոռի տարբեր ծրագրերի ընթացքը: Օգոստոսի 10-ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը հովակապետական այցով կմեկնի Ռումինիայի հայոց թեմ, որտեղ կհանդիպաւ պատիվ Մուշակյանի Համկատար Ս. Աստվածածին վանքի վերածման արարողությունն ու հիմնադրման 500-ամյակի տոնակատարությունները:

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Բ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՀԱՎԱԿՅԱԳԻՐ ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՄԻ ԳԱՅՄ ՆՈՎԵՆՅՈՒ ՄԱՇՎԱՆ ԱՌԹՈՎ

յա Նովեմբի անժամանակ մահվան մասին:

Հանուն Գերագույն հոգեւոր խորհրդի և Մայր Աթոռ Սբ Էջմիածնի միաբանության բերում են Մեր խորին ցավակցությունը հանգուցյալի հարազատներին, մերձավորներին, գործընկերներին և բոլոր վշտացյալներին:

Նույն հոգի Գայյա Նովեմբը հայ թատերարվեստի և կինոարվեստի մեծագույն երախտավորներից էր, ում տաղանդը միշտ փայլել է վառ և տպավորիչ կատարումներով: Նրա դերասանական բարձր վարպետությամբ իրացել են հայերի և օտարների Հայաստանում և աշխարհի տարբեր երկրներում: Ընդհաշու դերասանուհին վատապաշտ է ջերմ սերն ու հարգանքը ար-

վեստատե հասարակության: Բարեկիշատակ Գայյա Նովեմբի տեղծած ինքնատիպ կերպարները մարմնավորում են հատկապես հայ կնոջ՝ իր տաղանդներով և հոգով պոթվածներով, ներաշխարհի հույզերով և բարու ու երջանկության ազնիվ ձգտումով:

Հոգեւոր Գայյա Նովեմբը իր աստվածաշնորհ կյանքն ապրեց տեղեծագործական բեղուն աշխատանքի մեջ՝ միշտ արտահայտելով իր խորին սերն ու նկիրումը հանդեպ Հայրենիքին և Առաքելական Սբ Սբ Եկեղեցուն: Բազմոթյամբ ենք հիշում, որ հայ մշակույթի ասպարեզում ենք ներգրավում և վատապաշտ համար հայոց հոգեւոր կենտրոն Մայր Աթոռ Սբ Էջմիածնում՝ Վեհարանի հարկի ներքո, սի-

րեկի դերասանուհուն շնորհիվ ենք մեր Սբ Եկեղեցու պատվով բարձր պարգև՝ «Սուրբ Սահակ - Սուրբ Մեսրոպ» շքանշանը:

Ի խորոց սրտի աղոթում ենք առ Բարին Աստված, որ երկնքի լուսեղեն օթեաններում խաղաղության և հանգստության մեջ ընդունի հոգին նորոգ հանգուցյալ Գայյա Նովեմբի և իր անսպառ ողորմությամբ արժանացնի հափտեանական կյանքի երախտության ու բերկրանքին: Այլեւ հայցում ենք, որ Տերը Սբ Հոգու մխիթարությամբ սփոփի վշտակիր սրտերը ննջելույց հաւաքագետների և բոլոր սգացյալներին:

«Յիշեցէ՛ Տէր Հոգի՛կ Նորոգ Ննջելոյցն և հանգուցէ՛ զհա՛ ի յոյս երեսնաց Աստուածութեան Իւրոյ. Ամեն»:

Իւր ցաւով տեղեկացանք Առաքելական մեր Սբ Եկեղեցու զաւակ, Հայաստանի Հանրապետության ժողովրդական արտիստուհի, մեծանուն դերասանուհի Գա-

ՀԱՅՈՑ ԿԱՅՈՒՐԻՑՈՒՄՆԵՐ

ԱՐԲԱՐԱՍ Բ ԽՈՇԱՐԵՆԻ (1730-1734)

Արարատ Բ Ունեցու մահը հաջորդեց Երեանի Լախանգուն ընտանիքի անհանգիստ իրա-
դարձությունների հետ: Երկրամա-
րապետության անհանգիստ իրա-
դարձությունները Երեանի ընտանիքի
հետ կապված էին մտադիր չէին
հաջորդել այդ իրողության հետ:
Արարատի ընտանիքի Մահմուդ տիրա-
պետության ընտանիքի իշխանությունը
վերջին օրերը եղբորական ձեռով:
Չորս տարվա արյունոտ զա-
ռախությունից հետո նա հան-
դարձորոշեց, որ ապաշխարել, որի
համար 1725-ին մուտք էր գործել
մի մուկ քարանձավ, խոշտանգել
նրա իրեն և 15 օր անց դուրս ե-
լին լայնեղջիկ մոլեգնակ այն աս-
տղանի, որ պատրաստ էր ան-
գլխի իր միտ ունեցու: Նրա մայրը
էր եղբորորդի Արարատի նրան
պաղատեց խելոցել տվեցին, եւ
վերջինս Ապահանում տիրացավ
վերջինս Ապահանում տիրացավ
վերջինս Ապահանում տիրացավ

քաղաքական ապարդիւն հայ-
տնական թուրքմենական աֆշար
ցեղի ստորին խալիֆի Նադիրը,
որն ալեկոծ կյանք ունեցավ: Նա ե-
ղել էր ավազակապետ, սարսափ
ազդել շատերի վրա եւ անպար-
տեհի մարդու համբավ ձեռք բերել:
1726-ին, երբ նա հորասանում էր
թափառում, անցավ Թահմազի
կողմը: Արարատի պարտությունը
կրեց նրանից եւ փախավ Ապահա-
նից, եւ Թահմազը Նադիրի օգնու-
թյամբ հաղթանակով մտավ Երեանի
մայրաքաղաք Ապահան: Արարատի
սպանվեց, իսկ նրա գործը պարտ-
վեց: Ահա այս օրերին էր, որ մա-
հացավ Կարապետ Բ Կաթողիկո-
սը, երբ թուրքերը դեռ տիրու էին
Երեանի խախտությանը: Հասկա-
նալի է, որ նոր Կաթողիկոսի ընտ-
րությունը եղավ օսմանյան հովա-
նակությունը, բայց արդեն՝
Մայր Աթոռում: Կաթողիկոսու-
թյան աթոռը հանձնվեց Արարատի
եպիսկոպոսին՝ Սշո Սր Կարապետ
վաղեի առաջնորդին, որին այդ
պաշտոնում նշանակել էր Գրիգոր
Շոթայակիրը՝ հեռանալուց առաջ:
Արարատը Գրիգորի եղբորորդին
էր եւ աշակերտակիցը, ուստի
շատ հավանական է, որ նրա թեկ-
նածույնությունն առաջ քաշեցին Հով-

հանես Կոլոնը եւ Շոթայակիրը:
Մայր Աթոռի միաբաններն էլ
դրան ընդդիմացան, եւ Արարատ-
ն, որ բնիկ խոշարեցի էր, դար-
ձավ Կաթողիկոսության աթոռի
թեկնածու: Հարկ է նշել, որ Շոթա-
յակիրը չիրականացրեց, իսկ Արա-
տի պատկանում էր Արարատի
վանքից: Գրկ տեղափոխված
միաբանների թվին: Ժամանակա-
կիցները նրան ընտրագրեց եւ որ-
պես առաջինի ու ճակագրաց
անձ: Նա իր գործունեությամբ օգ-
տակար էր եղել Գրկականցին,
օգտակար եղավ նաեւ Մայր Աթո-
ռին: Նա առաջացավ տարիք ու-
նեւ եւ երկար չպաշտոնավարեց,
իսկ ժամանակները նպաստավոր
չէին մեծ ձեռնարկների համար:
Արարատի Կաթողիկոս ընտր-
վեց 1730 թվին, սակայն ստույգ
ժամանակը հայտնի չէ: Ս. Օրմա-
նյանը հավելում է կարծելու, որ
նրա օժնու եղավ գարնանը՝
Մայր Աթոռում: Չառնիկի մոտ, որ
այդ տարի ընկնում էր մարտի 29-
ին: Նա հովվապետեց 4 տարի եւ 9
ամիս՝ իր մահկանացուն կնքելով
1734 թվի նոյեմբերի 11-ին: Նրա
գործունեության մասին շատ քիչ
բան է հայտնի:
Վերսկվեց պատերազմը
թուրքերի եւ պարսիկների միջեւ,
որովհետեւ Թահմազ օսմանսե-
րից պահանջեց գրաված հողերը
եւ պարտատ էին բանակցություն-
ների, սակայն ժողովրդական ճնշ-
ման ներքո ստիպված եղան պա-
տերազմել: Այդ օրերին՝ 1730 թվի
դեկտեմբերի 28-ին, սկսվեց եկեղե-
րիների պատամարտությունը՝ Բաթ-
րոնա հալի անունով մի հասա-
րակ սպայի գլխավորությամբ:
Սպանվեց մեծ վեզիրը, սուլթան
Ահմեդ Գ-ն բանտարկվեց ու գա-
հազարկվեց: Գահ բարձրացավ
Մահմուդ Ա-ն: Պարսկաստանին

պատերազմ հայտարարվեց.
Թահմազը հայտատու պարտու-
թյուն կրեց, եւ 1732 թվի հունվարի
10-ին հաշտություն կնքվեց, որով
օսմանյան տիրություններն ամեն
ընդարձակվեցին: Նադիրն աֆ-
ղանների հաղթելուց հետո Թա-
մազին Ապահանում գահընկեց ա-
րեց եւ աքսորեց Խորասան՝ ինք-
նագլուխ պատերազմ հայտարա-
րելու եւ պարսկելու համար, եւ
Թահմազի ութ ամական տղային
շահ հռչակեց՝ Աբաս Գ անունով՝
դառնալով նրա խնամակալը,
փաստորեն՝ ինքը տիրեց իշխա-
նությանը: Չարմանալի է, բայց
Նադիրը պահեց իր Թահմազ-դու-
նի (Թահմազի ծառա) անունը, որ
Թահմազին պաշտպանելիս վերց-
րել էր իր վրա: Նադիրն օսմանսե-
րին պատերազմ հայտարարեց եւ
արշավեց դեպի Բաղդադի կողմ-
ը: 1733 թվի հուլիսի 19-ին նա
պարտվեց Ղուլշեյխի ճակատա-
մարտում, սակայն երեք ամիս
անց հասավ Խաղթանակի: Նա
կասեցրեց թուրքերի արշավանքը
Բաղդադի կողմերում, շարժվեց
դեպի Երասխա եւ սկսեց եւս գրավել
պարսկական հայկյան տիրույթնե-
րը: Անշուշտ, այդ իրադարձու-
թյունները մեծ անհանգստություն
էին վիշտ պատճառեցին Արարատի
Կաթողիկոսին: Կոլոնները շարու-
նակվեցին 1734 եւ 1735 թվերին,
եւ Նադիրն ի վերջո հաղթանակ
տարավ եւ վերականգնեց երկու
երկրների միջեւ Նախկին սահ-
մանները:

Կոստանդնուպոլիս պատ-
րիարքության գործերն ընդիս-
տուր առմամբ հաջող էին՝ շնոր-
հիվ Հովհաննես Կոլոնի հիմուն
գործունեության: Սակայն մայ-
րաքաղաքում սովորական դար-
ձած հրդեհներից մեկի ժամա-
նակ՝ 1731 թվին, հրկիզվեց Դա-
լաթիայի թաղը, եւ հունական
չորս եկեղեցիների հետ միասին
այրվեց նաեւ հայոց Սր Լուսավո-
րիչ եկեղեցին: Վերաշինության
թույլտվությունը մի շարք պատ-
ճառներով հնարավոր չեղավ
տառակով՝ չկայած Կոլոնի քննե-
րին: Ի վերջո այն ձեռք բերեց ար-
քունքի վաճառապետ Սեդրետու-
րոս Երեսնյանից միջնորդու-
թյամբ մեծ վեզիր դարձած Հեքիմ-
զադե Կի փաշան: Հովարթուկան
տապեց 1732 թվի դեկտեմբերի
15-ին: Հիսաբաբությունը տար-
վեց ամբողջ թափով, եւ 1733 թվի
մարտի 10-ին՝ Գրիգոր Լուսավոր-
իչ՝ վիրավ մուտք գործելու օրը,
Կոլոն օձեց նորաշէն եկեղեցին:
Օձունից հետո եկեղեցին մեծա-
պես զարդարվեց: Հիսաբաբին հո-
վանավորը եղավ Սեդրետուրոս Ե-
րեսնյանը՝ ազգային մի շարք
գործիքների հետ միասին: Դրան
մասնակցեցին անգամ լատինա-
մետ հայերը, ինչն առաջ բերեց
լատինների քայքայող՝ դառնալով
բանտարկությունների առիթ: Սկ-
սեցին ամեն ինչ անել, որ լատի-
նամետները հայոց եկեղեցի չա-
ցնեին: Սա էլ հարուցեց իշխանու-
թյունների դժգոհությունը, որոնց
անհանգստացում էր իրենց
հպատակների՝ օտարների հետ
մեղմունքներն անելը: Լատին ե-
կեղեցի հաճախողները ձերբա-
կալվեցին եւ միայն տուգանքով
ազատ արձակվեցին: Գործին մի-
ջամտեցին ֆրանսիական եւ գեր-
մանական դեսպանները: Կառա-
վարությունն ստիպված եղավ իր
դիրքը մեղմել, իսկ Կոլոնն էլ ձեռ-
նամուկ եղավ հաշտարար քաղա-
քականության եւ համոզեց լատին
եպիսկոպոսին ու Թահմազի
դեսպանին, որ նրանք վերացնե-
ն հայոց եկեղեցիներ հաճախելու
արգելք, ինչն ի վերջո հաջողվեց՝
մեծ դժարությամբ:

Տարուակությունը՝ էջ 4

www.findArmenia.com

Գեղարքյան հոգեւոր ճեմարանի ամառային հանդիսությունը Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում

Հուլիսի 18-ին տեղի ունեցավ Գեղարքյան
հոգեւոր ճեմարանի (Աստվածաբանական հա-
մալսարան) ամառվերջյան հանդիսությունը:
Հանդիսությունն սկսվեց Տեղուկական ա-
ղբերով, որին հաջորդեցին ՀՀ եւ Գեղարքյան
հոգեւոր ճեմարանի օրիններգերը: Այնուհետեւ
ներկաները մեկ րոպե լուռությամբ եւ աղոթքով
հաղթեցին ճեմարանի դասախոս՝ Նորդոգ հան-
գուցյալ Վարպե Լեւոնյանին հիշատակը:
Ապա Գեղարքյան հոգեւոր ճեմարանի
2011-2012 թթ. ուսումնական տարվա ամփո-
փիչ հաշվետվությունը ներկայացրեց Մայր
Աթոռի կրթական հաստատությունների վե-
րաբնակ Գեղարք եպս Սարգիսը: Գեղարք
երազանդը տեղեկացրեց, որ ճեմարանում
2011-2012 թթ. ուսումնական տարվա ամփո-
փիչ հաշվարկական է 53 դասախոս, որոնցից 34-
ն աշխարհական է, 19-ը՝ հոգեւորական: Ու-
սանողների թիվը 118 է, որոնցից 21 շրջանա-
կարտ սարկավագ Ամենայն Հայոց Կաթողի-
կոսի օրինությամբ արդեն իսկ համարվել է
Մայր Աթոռ Ս.

հանայից պատրաստման երկու լսարաննե-
րի 26 սաների առաջադիմությունը՝ տեղե-
կացնելով, որ այս տարի եւս տեղի կունենա
նոր ընդունելություն:
Սրբազան հայրը նաեւ շնորհակալությոն
հայտնեց դասախոսներին՝ կատարված աշ-
խատանքի համար, իր գնահատանքը բերեց
ճեմարանի սաներին՝ ուսումնառության ըն-
թացքում նրանց ցուցաբերած պատրաստա-
կամության, կարգապահության եւ շանսի-
կության համար: Ամառվերջյան հանդիսության
ընթացքում ճեմարանականները հանդես ե-
լան հոգեւոր ու ազգային երգերի կարտարու-
մով եւ ամուլներով, որից հետո ուսանողության
անունից խոսք ստաց 2 լսարանի սան Արսեն
սրկ. Մաթեոսյանը:
Այնուհետեւ բարձր առաջադիմություն
ցուցաբերած սաներն ստացան խրախուսա-
կան նվերներ:

Մայր Աթոռ Ս.
Էջմիածնի
միաբանու-
թյան շարքե-
րը եւ ծառա-
յության կոչ-
վել հոգեւոր
տարբեր կա-
ռույցներում:
Սրբազան
հայրը ներկա
յալոցեց նաեւ
բարձրագույն
կրթությամբ
անձանց հա-
մար կազմա-
նալու ջանքը:

Շքանշանի հանձնման արարողություն Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում

Հունիսի 22-ին Մայր Աթոռ Սր Էջմիած-
նում տեղի ունեցավ շքանշանի հանձնման
արարողություն: Գարեգին Բ Ամենայն Հա-
յոց Կաթողիկոսը Հայաստանյայց Առաքե-
լական Ս. Եկեղեցու «Ս. Գրիգոր Լուսավո-
րիչ» շքանշանի արժանացրեց ամերիկաբ-
նակ բարերար Լուրար Աֆեյանին՝ ի գնա-
հատություն ազգային-եկեղեցական կյա-
նում իր կարեւոր եւ օգտակար հանձնա-
տրությունների:
Միջև շքանշանի հանձնումը Վեհա-
փառ Հայրապետն անդրադարձավ մեծա-
րայի ազգօգուտ եւ եկեղեցական գոր-
ծունեությանը: Նորին Սրբությունը բարձր
գնահատեց տիար Աֆեյանի հավատա-
րարկությունը եւ ներքին համայնա-
կան եկեղեցիի՝ նշելով վերջինիս նշանա-
կալի մասնակցությունը եկեղեցաշինու-
թյան աշխատանքներում, մասնավորա-
պես Տաթևի համալիրի վերանորոգման
նկիրական գործին: Վեհափառ Հայրա-

պետն ընդօժեց նաեւ Աֆեյանի կարեւոր
ներդրումն Արցախի ժողովրդի բարձր
կյանքի շինության գործում: Խոսքի ա-
վարտին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը,
իր օրինությունն ու բարեմարտանքները
բերելով լիարժեք հայորդուն, վերջինիս
կուրծքը զարդարեց Հայոց Եկեղեցու
պատվով բարձրագույն շքանշանով:
Շքանշանի հանձնման արարողությա-
նը ներկա էին նաեւ ազգային բարերար-
ներ տեղի եւ օրինի՝ Գառնիկ եւ Անի Ե-
կեղեցական, Գեղարքյան հոգեւոր խորհուր-
դի անդամ Ռուբեն Կարապետյան, Կարո
Արմեն, ինչպես նաեւ բազում իրավի-
րյալներ եւ ուխտավորներ: Արարողությո-
նից հետո տեղի ունեցավ ընդունելություն,
որի ընթացքում Վեհափառ Հայրապետը
եւ իրավիրյալները վերստին շնորհակա-
րեցին տիար Աֆեյանին՝ ծննդյան 50-րդ տա-
րեւործի եւ Հայոց Եկեղեցու բարձրա-
գույն պարգևին արժանանալու առիթով:

Նոր նշանակումներ

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի տնօրինությամբ նոր նշանա-
կումներ են կատարվել Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու թեմերում եւ Մայր Ա-
թոռ Սր Էջմիածնի հոգեւոր-կրթական հաստատություններում:
Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի միաբան Հարություն աբեղա Կիրակոսյանը, ազատվելով
Սրբազան հայրի ընտանիքի տեսչի պարտականություններից, ստանձնել է Սեւանի
Հայոցաբնակների ընտանիքի տեսչի պարտականությունները: Հայոցաբնակների ընտա-
նիքի տեսչի պարտականությունները Սրբազան հայրի միաբան, ընտանիքի փոխտեսուհի Նշան ա-
բեղա Համակոսյանը:
Նոր Լախիշեանի եւ Ռուսաստանի հայոց թեմից հայր քնն. Ղազարյանը ծառայու-
թյան է կոչվել Բուլղարիայի հայոց թեմում, իսկ Լուրաբ Սեւանի քնն. Ամիրյանի իր հոգե-
ւոր ծառայությունը կիրականացնի Նոր Լախիշեանի եւ Ռուսաստանի հայոց թեմում:

Կարգալույծ է հռչակվել Արշեն քնն. Սարգսյանը

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հայրա-
պետական տնօրինությամբ կարգալույծ է
հռչակվել Արշեն քնն. Սարգսյանը (Շիրակի
թեմ)՝ եկեղեցական ծառայությունից հրա-
ժարվելու մասին իր դիմումի հիման վրա:
Այսուհետ կարգալույծ է հոգեւորական-
ներ կրթական աշխարհականների շարքը՝
Արշեն Սարգսյան ավագանի անունով:

ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐ

ԿԱՐԱԴԵՏ Բ ՈՒՆԵՋԻ (1726-1729)

Սկիզբ՝ էջ 3

Այս ընթացքում որոշ հուզումներ էր ապրել նաեւ Երուսաղեմի աթոռը: Երբ հույների պատրիարք դարձավ Մելեթիոսը, իսկ փոխարինող՝ Կեսարիոսը, հույները փորձեցին հայերին գրկել բոլոր իրավունքներից եւ նույնիսկ Սբ Զակարյանց վանքին տիրանալ: Գրիգոր Շղթայակիրը փորձեց հաշտարար գործ վարել՝ Զաննա վարդապետի հետ միասին: Զաննան ծանր վիճակում էր, իսկ Գրիգոր Շղթայակիրը ծերացել էր, ուստի վերջին նամակը գրեց Կոլոսին, որ գա տեղ դառնա աթոռին կամ էլ ուղարկի իր աշակերտներից Զակար Զիմառացուն (ազգատոհմի անունով նաեւ՝ Նայյան կամ Նայոլոյ): Նա, այնուամենայնիվ, շարունակեց իր հաշտարար քաղաքականությունը եւ ուխտով հաշտություն կնքեց, որը, սակայն, հույների կողմից նպատակ ուներ թթացել հայերի գոնու-թյունը: Իրականում հունաց պատրիարքը պատրաստվում էր գնալ Կ. Պոլիս եւ խնդիրներ հարուցել, բայց գնալուց առաջ Շղթայակիրին վստահեցնում էր, թե կօժի ստեղծելու միտք չունի: 1732-ին Նայյան եկավ Երուսաղեմ, Շղթայակիր փոխանորդը դարձավ եւ նրա կողմից էլ ուղարկվեց Կ. Պոլիս, որ Երուսաղեմի շահերը պաշտպանի, քանի որ հույներին չէր վստահում: 1733 թ. հունիսի 11-ին վախճանվեց Զաննան, որ Շղթայակիրի աջակիցն է

եղել բոլոր գործերում: Նրան հողին հանձնեցին Սբ Փրկիչ վանքում: Շղթայակիրը մտածեց պատրիարքությունը թողնելու մասին եւ անգամ Կ. Պոլիս գրեց, որ իրեն հաջորդ գտնեն: Սակայն Կոլոսը, որ Զեքիմզադե Ալի փաշայի օգնությամբ ուժգին պայքարեց հույների նկրտումների դեմ եւ այդ պայքարում հասավ հաջողության, կրկին նորոգեց աթոռնական հին հրովարտակը՝ լրացնելով «հաթթիհոււմայուն» դարձնելով: Նայյանը հրովարտակը եւ շատ թանկարժեք ընծաներ բերեց Երուսաղեմ եւ մեծ ուրախություն պատճառեց Շղթայակիրին: Այդ ամենը եղավ 1734 թ. սեպտեմբերին, այլ խոսքով՝ Աբրահամ կաթողիկոսի աթոռակալության վերջին շրջանում: Սակայն այդ վիճակը երկար չտևեց: Մեծ վեճիկ Զեքիմզադե Ալի փաշան կամեցավ

նադիրվում Ալեքսանդր Ջուղայեցու կողմից: 1719 թվին ուխտի ե գնում Երուսաղեմ եւ երկու տարի անց կացնում այնտեղ, երբ փորձ էր արվում նորոգել Սբ Զարության տաճարը: Նպատակ ուներ ուխտագնացության մեկնել Զայաստան՝ ճամփորդությունն սկսելով Էջմիածնից, ինչը նրան հաջողվեց միայն 1734 թվին: Ապրիլի 27-ին նա մեկնեց Ռոդոսթայից եւ օգոստոսի 3-ին հասավ Էջմիածին: Անշուշտ, ճամփորդությունը կատարվում էր ցամաքով, եւ նա այցելել էր ճանապարհին հանդիպած քաղաքներն ու վանքերը: Նա խառնակ ուներ այդտեղից անցնել Տարոնի Գլավավանք, սակայն Աբրահամ կաթողիկոսը դա չթույլատրեց՝ խոստանալով մյուս տարի նրա հետ մեկնել: Եվ Կրետացու ուղեկից ուխտավորները՝ 20 հոգուց ավելի, օգոստոսի 24-ին մեկնեցին Գլավավանք՝ Կարգվանի առաջնորդ Զովհաննես վարդապետի գլխավորությամբ:

Օգոստոսի 24-ից մինչեւ նոյեմբերի 11-ը կաթողիկոսը եւ Աբրահամ Կրետացին իրարից գրեթե անբաժան էին: Օգոստոսի 27-ին նրանք մեկնեցին Էջմիածնի շրջապայքի վանքերը՝ ավելի քան տասը եպիսկոպոսի եւ վարդապետի ուղեկցությամբ: Լինում են Զովհաննես վանքում, Սարմազավանքում, Ուշիում, Փարպիում, Կարբիում, Մուղնիում, ինչպես նաեւ՝ Օջակաում: Զետու շտապ վերադառնում են Մայր Աթոռ, քանի որ ժամանակը խառնակ էր, եւ խոսվում էր Թահմազդուլի խանի կամ Նադիրի արշավանքի մասին: Կրետացին հյուր էր, եւ նա շարունակում է իր պտույտը: Լինում է Երեսնում, Խորվիրապում, Ակոռիում, Զալեցքաքում, Այրիվանքում, Գառնիում, Նորքում եւ Զազավանքում,

որտեղից վերադառնում եւ կաթողիկոսի հրամանով: Պատճառը կաթողիկոսի հիվանդությունն էր: Աբրահամ Կրետացին գալիս է Էջմիածին Նոյեմբերի 4-ին եւ այստեղ գտնում Եվդոկիայի նվիրակ Ալեքսանդր վարդապետին (Սարգիս Սարաֆյան), որը Կեսարիայի առաջնորդն էր եւ եկել էր Էջմիածին տախսկոպոս ծննադրվելու:

Աբրահամ Խոջաբեցին անկողին էր ընկել դեռ Նոյեմբերի 2-ին: Զիվանագեցել էին միաբանության այլ անդամներ նույնպես, որոնցից շատերը մահացան: Նրանց մեջ էին Սարգիս Թեքիրդաղցի եւ Չաքարիա Բաղիշեցի վարդապետները, կաթողիկոսի փոքրավոր Ավետիսը եւ գյուղից շատ ուրիշներ: Պատճառը, հավանաբար, մի կողմից որ համաճարակ էր: Կրետացին լինելով կաթողիկոսի մտերիները գիշերներն անց էր կացնում նրա մահի մոտ՝ հեռանալով միայն միաբանների խնդրանքով: Նոյեմբերի 10-ին հիվանդին վիճակը շատ վատանում է, եւ մահանում է 1734-ի Նոյեմբերի 11-ին: Նույն օրը մեռնում է Երեսնի կուսակալ Ալի փաշան, ուստի թաղման կարող չեն կարողանում կատարել երկու շաբթի օրը, այսինքն՝ Նոյեմբերի 11-ին: Երեքշաբթի օրը Կրետացին պատարագում է եւ օծում, բայց չի կարողանում գնալ Սբ Գայանե սաստիկ տենդի պատճառով: Նա անկողին է ընկնում, սակայն չորեքշաբթի օրը Սուրբ Աթոռի միաբանների հետ միասին գերեզմանը վրա կատարում է այգը: Այսպես մահացավ Աբրահամ Խոջաբեցի կաթողիկոսը, որի տարիքը մասին Աբրահամ Կրետացին չի հայտնում:

Քաղկեդոնի ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ
ՀՀ ԳԱՄ թղթակից անդամ,
պրոֆեսոր

ԶՐԻՒՅՑ ՀԱՅՐ ՊԱԻՍԻՈՍԻ ՀԵՏ ԸՆՏԱՄՆԵԿԱՆ ԿՅՄԱՆՔ

Ծնողները, որ ծնում եւ մարմին են տալիս երեխաներին, պետք է իրենց նպատակ ունենան երեխաների հոգեւոր վերածննդի գործում (այս եւ հետագա բոլոր ընդգծումները պատկանում են թաղապետին): Զետապալում ծնողներն այն, ինչ չեն կարողանա անել իրենց երեխաների համար, պետք է վստահեն ուսուցիչներին: Սակայն կան նաեւ հոգեւոր հայրեր, որոնք տղան եւ մարդկանց հոգեւոր վերածննդի համար եւ ավելի դրական գաղափարներ եւ ապահովում երեխաների դաստիարակության հարցում:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԳՆԵՐԸ ԿՅՄԱՆԵՐ ԵՐԿՐՈՒ ՃԱՆԱԳԱՐՆԵՐԻ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆ ԱՈՋԵՎ ԵՎ ԱՄՈՒՆԱԿԱՆ, ԵՎ ՈՉ ԱՄՈՒՆԱԿԱՆ ԿՅՄԱՆԵՐ ԱՍՏՈՒՑ ՕՐՏՎԱԾ Է

• Զայր, ի՞նչ պետք է պատասխանել այն երիտասարդներին, որոնք հարցնում են, թե արդյոք վանական կյանքն ավելի բարձր է ամուսնական կյանքից:

• Նայա պետք է նրանց հասկացնել, թե այս աշխարհում ո՞րն է մարդու առաքելությունը, եւ ո՞րն է կյանքի իմաստը: Զետո նրանք քաջատրեւ, որ Եկեղեցու կողմից սահմանված երկու ճանապարհներն էլ Աստծոց օրհնված են, որովհետեւ երկուսն էլ կարող են մարդկանց դաստիարակել, եթե ապրեն Աստծու պատվիրանների համաձայն: Ենթադրե՞ք՝ երկու մարդ ճանապարհ են ընկնում եւ գնում որեւէ ուխտավայր: Մեկն ավտոբուսով է գնում, մյուսը՝ ոտքով: Աստված երկուսն էլ ունեն Նույն նպատակը: Մտաված ուրախանում է եւ այն մարդով, որ ավտոբուսով է գնում, եւ այն մարդով, որ ոտքով է գնում: Կատն այն է, որ այն մարդը, որ ոտքով է գնում, մեղադրում է ավտոբուսով գնացողին եւ հակառակը:

Լավ կլինի, որ վանական դառնալու մասին մտածող երիտասարդներն իմանան, որ շատ մեծ է վանականի առաքելությունը, այսինքն՝ նա պետք է դառնա իրեշտակ: Քրիստոսը սաղոնեցիներին ասաց, որ երկնքում իրեշտակների նման պետք է ապրեն (Մատթ. ԻԲ 30): Այդ պատճառով շատ պատվախնդիր երիտասարդներ դառնում են վանականներ եւ այս կյանքից սկսած՝ ապրում են իրեշտակալից կյանքով:

Բայց թող որեւէ մեկը չկարծի, որ նրանք, ովքեր վանական են դառնում, կկրկնեն նրա համար, որ պարզապես վանականները դարձան: Յուրաքանչյուր մարդ պետք է Աստծուն պատասխանի տա, թե այն ճանապարհը, որ ընտրել է, սրբաբեր է, թե՞ ոչ: Ամեն տեղ պատվախնդրություն է անհրաժեշտ: Աստված չի ստեղծում աշխատասեղ եւ անհաջող մարդիկ, այլ՝ ուժ չունի պատվախնդրություն, ինչ ճանապարհ էլ ընտրի, անհաջող կլինի, մինչդեռ պատվախնդիր մարդն ուր էլ որ գտնվի, աճում եւ զարգանում է, որովհետեւ աստվածային շնորհն իր հետ է: Կան ամուսնացածներ, որ շատ առաքելի կյանքով են ապրում եւ սրբանում են: Որեւէ ընտանիքի հայր, եթե սիրում է Աստծուն եւ հիմնվում աստվածային սիրով, կարող է հոգեւոր մեծ աճ ունենալ, ինչպես նաեւ օժտել իր երեխաներին առաքելություններով, ստեղծել գեղեցիկ մի ընտանիք եւ դրա համար Աստծոց կրկնակի վարձ ստանալ:

Դրա համար ամեն մի երիտասարդ իր առջեւ պետք է նպատակ դնի պատվախնդրություն պայքարել, որպեսզի սրբացնի այն ճանապարհը, որ պետք է ընտրի: Ուզո՞ւմ է ամուսնանալ, թող ամուսնանա, սակայն պայքարի՝ դառնալու համար ընտանիքի լավ հայր եւ ապրի սրբորեն: Ուզո՞ւմ է վանական կյանքով ապրել, թող դառնա վանական, սակայն պայքարի, որ դառնա լավ վանական: Թող չափի իր ուժերը եւ տեսնի, թե ինչ կարող է անել եւ առաջ ընթանա երկու ճանապարհներից որեւէ մեկով: Օրի-

նակ՝ եթե մի աղջիկ տեսնում է, որ միանձնուհի դառնալու ուժ չունի, այդ դեպքում խոնարհաբար թող Աստծուն ասի. «Աստված իմ, տկար եմ, որպես միանձնուհի ապրել չեմ կարող, ինձ մեկին ուղարկիր, որ ինձ օգնի» գեղեցիկ ընտանիք ստեղծելու եւ հոգեւոր կյանքով ապրելու համար: Եվ Աստված այդ ժամանակ նրան չի թողնի: Եթե ամուսնանա, ստեղծի մի լավ ընտանիք, ապրի Ավետարանի համաձայն, Աստված նրանից ավելին չի էլ պահանջի:

Իհարկե, կան երիտասարդներ, որոնցից Աստված չնայած որ քիչ է ուզում, սակայն նրանք, պատվախնդրությունից մղվելով, շատ են պայքարում եւ, ընտրելով վանական կյանքը, Աստծուն ավելին են տալիս: Նրանք Աստծոց կրկնակի պատկեր կրկնում են: Այսինքն՝ եթե մեկը կոչված է ամուսնական կյանքի եւ, պատվախնդրությունից մղված, ցանկանում է ամեն ինչ գոհաբերել եւ ապրել վանական կյանքով, սա շատ կհուզի Աստծուն: Միայն թե ուշադիր պետք է լինի, որ իր դրդապատճառը շատ անկեղծ լինի եւ չքարոզիկ հպարտությունից մղված: Ճիշտ որոշումից հետո Աստված կվերացնի բոլոր դժվարությունները:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԳՆԵՐԻ ԱՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆ ԻՐԵՆՑ ԿՅՄԱՆԸ ԿԱՐԳԱՎՈՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

• Զայր, այն հանգամանքը, որ երիտասարդն անհանգստանում է իր կյանքը կարգավորելու համար, պատճառն անհավատությունն է:

• Ոչ միշտ: Զաճախ այն երիտասարդները, որոնք ցանկանում են լավ դասավորել իրենց կյանքը, սակայն մտածում են նաեւ Աստծոց չինտանալու մասին, իրենց կյանքը կարգավորելու մտքից տանջվում են: Դա ցույց է տալիս, որ երիտասարդներն առողջ մտածելակերպ ունեն: Այն, որ երիտասարդը չմտածի եւ չանհանգստանա իր

կյանքը կանոնավորելու մասին, ցույց է տալիս, որ տվյալ երիտասարդն անտարբեր է եւ հետեւանք այն է, որ անտարբեր երիտասարդը դառնում է ծուլը եւ զեղխություն: Անհրաժեշտ է, որ երիտասարդներն ուշադիր լինեն, որ այդ անհանգստությունը չանցնի սահմանը, որովհետեւ սատանան փորձում է այդ անհանգստությունը խեղաթյուրել, դարձնել պայքար եւ նրանց միտքը պահել տեսական շփոթության մեջ:

Երիտասարդները պետք է Աստծուն վստահեն իրենց անիծ, որպեսզի խաղաղվեն, որովհետեւ բարի Աստված՝ որպես գուրգուրող Զայր, գործում է այնտեղ, որտեղ մեկը, որպես տկար մարդիկ, չեն կարողանում գործել: Երիտասարդները չպետք է շտապեն եւ սխալ որոշումներ կայացնեն մի ճանապարհի համար, որին պետք է հետեւեն: Գիտե՞՞ք՝ երիտասարդները շատ են վրդովվում եւ փորձում են միաժամանակ բոլոր խնդիրները լուծել: Արդյունքում Կրետության մեջ են ընկնում եւ թողնում են ուխտը:

Շարունակություն՝ էջ 7

ՆՈՐԱՀԱՅՏ ՁԵՌԱԳԻՐ

«ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՄՆՈԹԵՂԻՆԵԱՅ
ՍՐԲՈՅ ՊԵՏՐՈՍԻ ԵՎ ՊՕԶՈՍԻ
ՍՈՒՔԵԼՈՅ ԵԿԵՂԵՅԻՈՅՆ». 1822 թ.

Հոգեւոր ճեմարանի շենքը

Անտրախիսի հայ համայնքի պատմության շատ էֆեմ միջին է այժմ ուսումնասիրվել չէ՛լ հայ մահայտն է: Գաղթօջայի ինչև հայկական եկեղեցիները (Ար Աստուծո՛ւ ծառայող, Ար Ղողոս և Պետրոս, Ար Զարուհյուն, Ար Գրիգոր Լուսավորիչ և Ար Կատարիկ) խորհրդային անհավատության տարիներին քանդվել են, եկեղեցական ցույցը պետականացվել է անհետ կորել է: Պապական ին Ստորախիսի հայ համայնքի հոգեւոր առաջնորդ Գեորգ աքը. Վեհապետյանի (1867-1882 թթ.) ջանքերով կառուցված՝ Աստուծախի հոգեւոր ճեմարանի շենքը, որս այժմ Աստրախիսի պետական բժշկական համալսարանի մի մասնաշենքն է, բարեփրակյալ-խմանատարական հաստատության հսկա շինությունը և մի շանի այլ կառույցներ, որոնք այսօր ծառայում են այլ կոտորակներին:

Պատմական եկեղեցիների գոյության մասին որեւէ վկայություն գտնելու փնտրուքը, ի գարմանս ինձ, պատկվեց նասպակել անակիցակալով: Ատորախանաբանիկ մի ռուս մարդու անձնական իրավաքաժուում պահպանվել էր ձեռագիր մատյան: Նա միայն գիտեր, որ այն գրված է հայերենով: Զեռագիրն Ատորախանի Սբ Պողոսն է Պետրոս եկեղեցու (1771-1930-ական թթ.):

գույքի եւ նյութական միջոցների հիշատակարանն էր, այլ կերպ ասած՝ գույքամատյանը: Այն շուրջ 50 սմ բարձրությամբ մի ձեռագիր է՝ բաղկացած մոտ 177 համարակալված էջից եւ ԿԱ (61) գլխից:

Քիչատակարանն սկսված է եկեղեցու կառուցման պատմության նկարագրությամբ (1-3 էջեր): Ա զվիսի 3-7 էջերում թվարկված են եկեղեցուն նվիրաբերված խաչերը: Օրինակ՝ 3-րդ էջում տող առ տող նկարագրված է 16 խաչ: Քիչատակված է նվիրատուների անունները, հակաեղությունը կամ նրանց սյրը: Օրինակ՝ 3-րդ էջ N 2. Ե. Լայպոկի վեհայ Գրիգորեւ, N 9. Կաւգ. Յովսէփեւ եւ իւշատակեւ, N 10. Գաբրիէլի իշատակեւ, N

Եկեղեցու ավագ խորանը

11. «Խաչ. շամախեցի Այդինի որդի Խաչատուրի յիշատակն է» եւ այլն:

Գրքի հետագա կառուցվածքը, ըստ գլուխների, հետևյալն է (բերում ենք մի քանի օրինակ).

Ե գլխի 13-17 էջեր. հիշատակված են սկիհների եւ մաղզմաների նվիրատուները:
Ե գլխի 19-21 էջեր. հիշատակված են արծաթյա մյուռնաթափ աղավսների նվիրատուները:

Ը գլխի 21-25 էջեր. հիշատակված եւ արծաթապատ մեծ եւ փոքր սրբապատկերների նկիրատուները:

Թ գլխի 25-27 էջեր. հիշատակված եւ
արծաթապատ կազմով Ավետարանների
նկիրատուները:

Ժ գլխի 27-30 էջեր. հիշատակված եւ
արծաթյա բուրվառների նվիրատուները:
ԺԲ գլխի 31-33 էջեր. հիշատակված եւ

արժաթյա ջահերի նվիրատուները:
ԺԹ-ԻԱ գլուխների 47-55 էջեր. հիշա

տակված են արժաթյա եւ կտորակար սա
ղավարտների, վականների եւ գոտիների
նկիրատուները:

ԻԴ-ԻԶ գլուխների 59-75 էջեր. հիշատակված են բազմատեսակ շուրջառներ, նվիրատուները:

ԽԸ-Ծ4 գլուխների 145-157 էջեր. հիշատակված են բազմաթիվ շարակնոցների ճաշոցների, հայսմավուրցների, տաղարանների, ատեսագրքերի եւ մաշտոցների կիրառումները:

Գետազգա որդուկների արդյունքում հնարավոր դարձավ Աստաթախանի պետա կան պատմամշակութային հուշարձանի միջոցով թանգարան-արգելոցի մոտազգայ պահպնողից գտնել եւ առաջին անգամ վեր հանել 1848 թ. կատարված երկու լուսանկարները (լուսանկարիչ՝ Կրիմաշեսկայա որդուկներ պատկերված են Սբ Պողոսի Մեծերու եկեղեցու (1771-1930-ական թթ.) ավազ խորանը եւ փոքր խորանիցից մեկը)՝ Վերոինիպի թանգարանի աշխատակա մարմինը պահպնողից սիրով վեր հանեցին շուրջ 40 համադիպ գիրք, որոնցից շատերը, ամբողջությամբ համաձայն, պատկերվել են թանգարան եկեղեցիների կամ տաճարների մոտից։

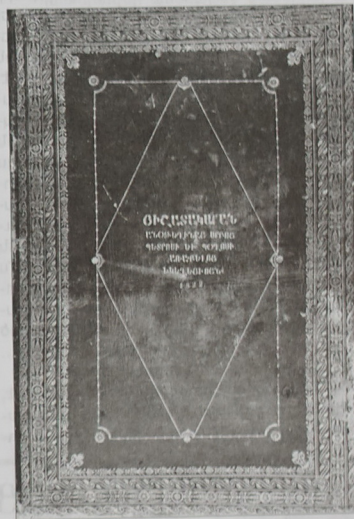

Սբ Պողոս եւ
Պետրոս
եկեղեցի

մանակաշրջաններում ապրած հոգեւորականներին: Արդյունքում՝ ֆոնետրում կատարվեցին ուղղորդում եւ լրացումներ՝ գրքերի եւ որանջ հեղինակների մասին: Աշխատանքները իրականացվեցին 192-ված գրքերում առկա էին նաեւ Սբ Պողոս եւ Պետրոս եւ Սբ Հարություն եկեղեցիների տպագիր Ավետարանները, որոնց մտառական գաղաղակավոր բացատրում էին:

Եկեղեցու հիշատակարանն այժմ գտնվում է Սանկտ Պետերբուրգում՝ նոր սեփականատիրոջ անձնական հավաքածուում։ Նա այդպես էլ չգանկացավ հայտնել իր անձի ով լինելը։

Խաղ քիւ. ՂԱԶԱՐՅԱՆ

Եկեղեցու հիշատակարանի շապիկը

ԿՅԱՆՔԸ՝ ԽԱՉԻ ԵՆԱՆՊԱՐՎ...

«Որպես Զրիստոսի չարչարանքներին մասնակիցներ՝ ուրախ եղեք, որպեսզի նրա փառքի հայտնություն ժամանակ էլ ցնծաք եւ ուրախանաք» (Կ Պետ. 7 13)

Ուրախություն են տխրություն, վիշտ ու ցնեղություն, բախիծ ու բերկրացում, արցունք են ծափո, ի վերջո՝ կյանք են մահ: Հակադիր երեւոյթների իր ողջ շղթա, հակադիր եւ նույնքան ներհակ ու անբաժան, որ ուղեկցում են ասուլածաժատներ մարդուն ողջ կյանքի ընթացքում: Իրապես, սեր կյանք են բախիծն ու ուրախությունը, վիշտն ու երկնալուծը ներդաշնակ կերպով հաջորդում են միմյան: Մնաց տրամաության չկա ուրախություն, առանց ցավի՝ ամոքում են թուփում: «Վնեն բանի ժամանակը կա, եւ աշխարհում ամեն գործ ունի ժամանակը...»: լալու ժամանակը եւ ծծօնելու ժամանակը...», ասում է Սողոմոն իմաստունը (տես ժողովող Գ: Գ): Ուրեմի՝ մարդուն երկրպագոր կյանքը լի է ե՛ւ ուրախ, ե՛ւ տխուր օրերով: Որեւէ հոգեւէ թափ գերծ է վշտի ու փորձություններից, քանզի ցավն ու տառապանքը, վիշտն ու խռովքը հետեւանք են նեղով մթաջկված մարդկային բնության ներքաշադրության: Այս կյանքում մեզ փճակված է ե՛ւ վիշտ տեսել, ե՛ւ վախ գգաւ, ե՛ւ թախծել, ե՛ւ փառալել, ե՛ւ մեհակություն անարել... Կարող է թվալ, թէ սեր տառապանքների անարդարացի են: Բայց քրիստոնեական կենսարար լույսով լուսավորված եւ քրիստոսի փրկարար պարզփորձներով առաջնորդվող մարդը գիտակցում է, որ առանց չաբարարանքների ու տառապանքի չկա հաղթանակը, ոչ սրտանոց խաչելու-

թաղե չկա մարդուցն, քանիք յուրքան-
շույր եր այս կայանքում ի՞ր խաչի ճանա-
պարհուն կանգնելու: «Եթե մեզը կան-
նուն է հետեւէ՛ հին, թող ուրախ իր ան-
ընդի իր խաչը է գա հին հետեւից...»,- ա-
տու է Տեղն Ավետարանում (Մատթ. ԺԶ 24-
25): Երիտասուի ճշմարիտ հետեւորդն այ-
ն կայանքում չի կարող գերել լինել փորձու-
թյուններից ու ներդրումներից, որովհե-
տեւ «նեղ է ուղւոք, եւ փշուռ՝ ճանապարհը»,
որ դեպի Կայանք է տանում, փոխկրթն այլ
ճանապարհի վրա: Մեզնից յուրքանշույրն
իր կյանքի ընթացքում ոտք է դնում իր Գեթ-
եմանիկն է բարձրանում իր Գողգոթան՝ հի-
աբլիք, մեր Գեթեմանիկն է Գողգոթան
համեմատելի է Տիգրո Գեթեմանիի եւ
Գողգոթայի հետ, քանիք փորձությունները
յուրքանշույրիկն ուղարկկում է ուժերի
սերտօնի չափով: Բայց առ Մատկած ունե-
ցած հոկկս ու հավկանն ու ուժ եւ կարողու-
թյուն շնորհում մարդուն՝ տոկալու եւ դի-
մանալու կյանքի հասցոցած տարաւտենա
փորձություններին ու ղոճարություններին
ներդրություններին, որոնք քրիստոնյա մար-
դու «փառքն է», ինչպէս տուր Դողոս ա
ռաքակն է աւսում (մեւ Եփե. Գ 13): Պա-
նդակցենք, որ մեր կյանքում միայն լուսն
կրթացենք, որ մեր լինելի՛ գորկն անն տե-
վոր է ուրախ օտքը լինելի՛ գորկն անն տե-
սակ իոգքերն ու ղոճարություններից, մի-
թե այդ դեպքում մենք կզկանաինք: Միկեր
կարծեւորելիքն այն, ինչպէս հոկէ: Միկեր
կայանքում հանկախող ոճկարություններն ու
տարաբնույթ փորձություններն իմաստ
հաղորդում մեր կյանքին: Օրինակ՝ երկա-
րաւտն իկկանալուցն իաղթահարելու
ու առողջությունը վերագտնելուց հետո

միայն մարդը վերաբերվում էր ոչ գնահատում իր առողջությունը, կամ ժամանակակիցը՝ ներդրությունների ու փորձությունների դեմ երկարատև պայքարից հետո է միայն գիտակցվում իրական հաղթանակի բերկրվածքը, որն առանց պայքարի չէր կարող սկսվածից։ Ինչպես անթափանց խավարի խաչըրորած պայծառ լույսն է լուսավորում մարդուն ողջ էությունը՝ պարզեցնելով լույսը գնահատելու իրական բերկրանքը, այնպես էլ երկարատև ղեկավարությունների հորձան-նայից դուրս գալուց հետո է միայն մարդն իրական գնահատում ու արժեքավորում խաչըրորված ու անդորրի թելուկ ժամանակավոր բերկրանքը, քանից մարդու կյանքը երկրի վրա փորձություն է (Չոր է 1), պայքար՝ ամեն տեսակ ղեկավարությունների ու ներդրությունների դեմ, որոնցից չի խուսափի ոչ մի հոգեղեն էակ։ Միայն ուժեղ մարդը կարող է սովալ կյանքի հասցածն հարվածներին, իսկ ուժեղ մարդը ջրիստակն մարդուն է, ում հույան ու հավատը, ումն ու խաղողությունն իր երկնավոր Չորից՝ Աստուծոց են լույ։ Ով իր հետևորդներին ասում է. «Ձո ներդրության օրը կանչիր հին, է կպրկենք քեզ, ու դու կփոքաբանես հին» (Սյրմ, հԾ 15), նստե՛ «կայսեա պիտի լինի, որ դեռ նրանք ձայն չտված» պիտի լսեն նրանք, դեռ նրանք չխուսած» պիտի ասեն, թե՛ ինչ էր ուզում» (Շայախ էք 24)։ Ջրիստակն մարդուն գորգացում է ուժ է տալիս նստե՛ ամհվանից հետո կյանքի գոյության հանդեպ հավատը, հավիտենության գոյության անժխտելի փաստը։ Նա գիտի, որ համբերությամբ ու Տիրոջ կամքին ուղիական հնագնությունամբ, ղեկավորու-

թիւների ու վշտերի մէջ անկողնում կամքի, անտերե հավատի, առ Աստուծո՛ւ նեցած վառախօսայի շնորհով ինքը կարծախան Աստծո՛ւ ողորմածութեան ու բարեհաճութեան, քակօց Տերն հնչել ասաց. «Ով փնչել վերջ համբերի, եւս պիտի փրկվի» (Մատթ. ԻԴ 13): Միեւնոյն է՝ եթէ տրտնջանք ու դժգոհենք մեզ քաճիկ հասած խաչի ծանրութեանը, ոչ մի օգուտ չենք ունենա՛լ վնասից քացի: Տերը մեր ուժերից վեր փորձութիւն ունէ՛լ չի տալիս, այլ «Փորձութիւնս եւտ փրկութիւնս ելք է ե ցույց տալիս» (տե՛ս Կորնթ. Ժ 13), այնպէս որ պատվով ու արժանապատուութեամբ կրենք մեր խաչը: Մեկի համար այն կարող է լինել ծանր հիվանդութիւնը, ֆիզիկական արտաք կամ թերութիւնը, մյուսի համար՝ զավակի անծամանակ մահը, երրորդի համար՝ գոյեց ծնողի ծանր իր վանդողութիւն եւ այլն (ամեն մարդ ինքը գիտի իր խաչի ծանրութիւնը): Մենք մեր Տիրոջ օրինակով պիտի կրենք մեր խաչը: Մեր Տերը մարդկութեան փրկութիւնս համար խաչի անարգ մահը հանձն առա՞վ. եւ որ խաչելութեամբ է իրաշարիառ հաւորւթեամբ մարդկային ազգին ազատագրեց՝ մեղքի ու մահիւմ կապանքներէից՝ մարդկութեան առջել վերստին քացելով երկնքի արքայութեան ճանապարհը: Աստվածորդին, ինչեղով անեղ ու անարար, հանուն եղեակով մարդկութեան փրկութեան, խախարհաբար կեց իր խաչը՝ մեզ օրինակ լինելով: Իսկ մենք ոչ միայն մաշուր չենք սեղանից, այլեւ հաճեալ ամենափոքր եղելութիւնս իսկ չենք կամենում անտրտուն կրել՝՝ հայացք չգնցելով մեր ընթացքին ու հեռեութիւններէ չանջելով մեզ ստատիսած ինծութիւններից:

Շարունակությունը՝ էջ 6

